

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Petri De Dusburg, Ordinis Teutonici Sacerdotis, Chronicon
Prussiae**

Petrus <de Dusburg>

Francofurti ; Lipsiae ; Regiom. Pruss., 1679

Privilegium Cvlmense.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11850

PRIVILEGIUM^(a) CUL-
MENSE.

Fater Eberhardus dictus de Seyne, Præceptor Domus S. Mariæ Teutonicorum per Alemaniam & Vices gerens Magistri Generalis per Livoniam & Prussiam, Universis Christi fidelibus præsentem paginam inspecturis, orationes in Domino Jesu Christo. Noverit universitas vestra, quod Nos, cum ad partes Prussiæ pro negotiis plurimis venissemus promovendis, inter alia, quæ nobis diffinienda occurrerunt ibidem negotia, Cives Culmenses ac Thorunienses turbatos invenimus pro eorum Privilegio, quondam eis à Magistro bonæ memoriæ Fratre HERMANNO dicto de Salcza, & Fratre Hermanno Balkone, primo ejusdem Terræ Commendatore, donato, & postmodum per incendium Civitatis Culmensis amisso, cujus rei veritatem à Fratribus nostris ac aliis viris honestis Nos plenius cognoscentes, de communi consilio Fratrum nostrorum ibidem existentium, pariter & consensu dictos Cives lætificantes, Privilegium prædictum ipsis restaurandum duximus, in hunc modum.

Frater Hermannus Domus Hospitalis S. Mariæ Theutonicorum Iherosol. Magister & Frater Hermannus Balko ejusdem Ordinis in Prussia Provisor, nec non totus ejusdem Domus Conventus, universis Christi fidelibus, hanc paginam inspecturis, salutem in vero Salutari. Quanto plura quantoque majora Culmensis Terræ ac præcipue Civitatum nostrarum incolæ,
Cul-

- Culmenſis ſcilicet & Thorunenſis tum pro Chriſtianitatis de-
 feſſione, tum pro Domus noſtræ promotione diſcrimina ſuſti-
 nebant, tantò ardentius atque efficacius in omnibus, quibus cum
 I. Juſtitia poſſumus eis adefſe volumus & debemus. (b) Hinc eſt
 quod eiſdem Civitatibus hanc indulſimus perpetualiter liber-
 tatem, ut earum Cives eligant ſibi in iisdem Civitatibus ſingu-
 los Judices annuatim, qui domui noſtræ & Communitati Civi-
 II. tatum competant earundem. Eiſdemque Judicibus ceſſimus
 perpetualiter de parte tertia mulctarum Judicialium, pro culpis
 majoribus penſatarum; pœnam minorum exceſſuum, quæ
 Quotidiana dicitur, videlicet XII. nummos & infra eis totaliter
 concedendo. Ita ut quicquid de talibus Judex infra Tribunal
 indulſerit, de quatuor ſolidis videlicet, & infra, id etiam ex par-
 te Domus noſtræ ſit indultum. Veruntamen de majoribus cul-
 pis, ut ſunt homicidia, ſanguinis effuſio & his ſimilia, Judex abs-
 que Fratrum noſtrorum aſſenſu nihil remittat. Nos etiam
 partes illas, quæ nos contigerint, in eiſdem Judiciis vendere &
 III. inſœdare cuiquam non debemus. Igitur Civitati Culmen de-
 dimus ad prata, paſcua & alios uſus communes, à terminis cu-
 juſdam villæ, quæ Viſt appellatur, per deſcenſum Viſſæ, uſque ad
 terminos cujuſdam lacûs, qui dicitur Renſehe, & de ipſo lacu
 aſcendendo, uſque ad villam quæ Rude vocatur, & juxta termi-
 nos ejuſdem villæ uſque ad aliam Villam Lunave dictam, & ſic
 directè ad viam, quæ ducit ad inſulam S. Mariæ, per viam verò
 directè uſque ad terminos cujuſdam villæ, quæ Grobene dicitur,
 IV. & ſic ulterius ad vallem quæ Brovina nuncupatur. Ne hoc
 tacendum eſt, quod liberum erit piſcari ſape dictis Civibus in
 prædicto lacu, qui dicitur Renſehe, ſicut & nobis. Præterea ſu-
 pra dicta Bona tam in ſylvis, quam in pratis & agris, cum omni
 utilitate, quam domus noſtra percipere poſſet exinde, dicti Ci-
 ves in perpetuum liberè poſſidebunt. Flumen verò Wiſſam à
 Villa quadam, quæ dicitur Topulna per deſcenſum uſque ad la-
 cum,

cum, qui Rensche vocatur, cum omni utilitate, exceptis (c) insulis & castoribus, ad communes usus piscandi prædictis Civibus & peregrinis duximus assignandum. Civitati verò Thorun. idem flumen in longitudine ac terminis Domini Cujaviensis Episcopi ad unum milliare descendendo, & in terra in latitudine circa Wiffam circumquaque per dimidium milliare, cum omni utilitate, exceptis (c) insulis & castoribus ad communes usus Civium & peregrinorum duximus assignandum. Statuimus autem in eisdem Civitatibus Jura Megdeburgensia in omnibus sententiis in perpetuum observari, hoc indulto, ut cum reus aliquis Megdeburgh in sexaginta solidis puniri debeat, hic in triginta solidis Culmen. monetæ mulctetur. Eodem modo in culpis aliis proportionaliter observando. Si verò aliquis dubietatis scrupulus de jure judiciario, vel de juris judiciarii sententiis Civitatibus emerferit, in eisdem idem articulus à Culmensis Civitatis Consulibus requiratur. Quia eandem Civitatem Capitalem esse volumus, ac digniorem inter alias jam constructas, & si quæ adhuc infra Wiffam, Ozzam, & Drivvanzam construuntur. Dicti vero Cives ac fœdales earundem Civitatum de communi consensu cesserunt, de jure, quod in Wiffa super Navigio hætenus habuerunt, ipsum cum omni utilitate Domui nostræ liberè resignando. Hac tamen conditione præmissâ, quod Nos dictum Navigium pro Summa, quanta volumus & possumus locare seu vendere debeamus hominibus, quibus voluerimus, qui in Civitatibus, Culmensi videlicet & Thoruniensi, residentes justitiam exhibeant unicuique & accipiant coram Civitatum judicibus earundem & naulum usque ad præsens consuetum debeamus absque augmento aliquo deinceps observare. Hyemali verò tempore, cum fuerit glacies, Fratres de consilio Judicum & Consulium earundem Civitatum naulum statuunt, ut eorum discretioni videbitur expedire. Statuimus etiam, ut omnes Clerici & viri religiosi, de quacunque religione existe-

M m m

rint,

IIIIX

V.

.VIIIX

.VIX

VI.

.IVIX

.VIIIX

VII.

.IIVIX

VIII.

.XVI

.XIX

IX.

X.

.XX

.XXX

XI.

XII.

- rint, absque omni nauolo perpetualiter cum rebus eorum, quas
 XIII. secum habuerint, traducantur. Quod si quis ex ductoribus na-
 vium ex prædictis aliquem traducere ausu temerario contradi-
 xerit, leviori culpæ subiaceat, quali scilicet quatuor solidorum
 XIV. poena consuevit asseribi. Promissimus etiam, ut in eisdem Civi-
 XV. tatibus nullas domos emere debeamus: Si verò aliquis domum
 aut aream suam domui nostræ contulerit intuitu pietatis, eam
 ad alios usus construere non debeamus, nisi ad quos aliquis ex
 civibus construet domum suam, & eadem exinde jura & con-
 suetudines observare, quæ & quas alii de suis domibus observa-
 XVI. bunt. In his tamen conditionibus Munitiones nostras, quas
 XVII. in eisdem Civitatibus jam habemus, volumus non includi. Pa-
 rochiam in Culmine dotavimus quatuor mansis juxta Civi-
 XVIII. tem & aliis quadraginta, ubi eisdem fuerint demonstrati. Pa-
 rochiam verò Thorunensem dotavimus quatuor mansis juxta
 Civitatem, & aliis quadraginta, ubi ei fuerint assignati. Et in
 eisdem Ecclesiis jus Patronatus nostræ Domui retinemus, eis in
 XIX. Plebanis idoneis provifuri. Cæterum si aliqua Parochiæ in vil-
 lis supra dictorum Civium fabricatæ fuerint, si tum villarum
 XX. singulæ earundem octuaginta mansos vel amplius habuerint,
 promissimus parochiarum quamlibet prædictarum quatuor
 mansis de nostra speciali parte dotare, & jus Patronatus habebi-
 mus perpetuò indotatis, eis etiam in idoneis Sacerdotibus pro-
 XX. vifuri. Adhæc statuimus, ut si qua fortè quæstio contra aliquem
 de Bonis suis orta fuerit, si possessor vicinos ac alios conterrane-
 os suos, quibus notum fuerit rem taliter se habere, & testimoni-
 um justæ possessionis habuerit, potius debeat obtinere Bona il-
 XXI. la, quam is, qui eum impetit, ab ipso eadem Bona alienet. Ab-
 solvimus autem prædictos Cives ab omnibus Collectis injustis
 & hospitationibus coactivis aliisque exactionibus indebitis, ad
 XXII. omnia Bona eis attinentia hanc gratiam extendentes. Porro
 eisdem Civibus nostris vendidimus Bona sua, quæ à Domo no-
 stra

stra habere noscuntur ad hæreditatem Flammigicalem, ipsis & eorum hæredibus utriusque sexûs ea cum omnibus proventibus in perpetuum liberè possidenda, salvis tamen his, quæ Domui nostræ per totam terram duximus retinenda. Retinemus enim Domui nostræ in Bonis eorum omnes lacus, castores, venas falis, auri argentique fodinas, & omne genus metalli præter ferum, ita ut tamen inventor (d) auri, sive is, in cujus Bonis inventum fuerit, idem Jus habeat, quod in terra Ducis Slesia in hujusmodi, talibus est concessum. Inventor autem argenti, sive is, in cujus agris inventum fuerit, Jus Friburgense in hujusmodi inventione perpetualiter obtinebit. Quod si lacus aliquis ad tres tractus sufficiens agris alicujus prædictorum Civium adjunctus fuerit, si is, cujus agri sunt, eundem lacum loco agrorum acceptare voluerit, in sua ponimus optione. Si verò major fuerit, quocunque instrumento in eo piscari voluerit, ad commodum duntaxat mensæ suæ præter rete, quod (e) Nevvod dicitur, habeat liberam facultatem. Item si rivus aliquis agros alicujus Civis attigerit, ei, cujus agri fuerint, solummodò molendinum ædificare liceat in eodem: Si verò idem fluvius aptus fuerit pluribus molendinis, Domus nostra in construendis eisdem aliis tertiam partem priorem sumptuum faciat, & percipiat perpetualiter tertiam partem usuum de constructis. Volumus etiam, ut de qualibet fera, quam ipsi vel eorum homines ceperint, exceptis urfis, porcis, & capreolis, armum dextrum Domui nostræ reddere teneatur. Sane quod de lacubus, molendinis seu feris posuimus, ad illos duntaxat Cives extendimus qui à domo nostra, sicut supradictum est, hæreditati esse noscuntur. Iphis etiam hanc contulimus libertatem, ut Bona sua, quæ à Domo nostra possident, vendendi talibus sanè, qui Terræ ac Domui nostræ bonè competant, habeant facultatem, ita ut hi, qui ea emerint, de manu Fratrum suscipiant, & Domui nostræ ad idem jus idemque servitium teneantur, quod illi nobis exinde

Mmm 2

facere

XXIII.

XXIV.

XXV.

XXVI.

XXVII.

XXVIII.

- XXIX. *.IIXXX* facere debuerunt, & nos ea ipsis porrigere sine ulla difficultate debemus. Licentiamus etiam, si fortè aliquis antedictorum Civium necessitatis causa allodium suum, vel X. mansos ad majus, ab aliis Bonis suis separare voluerit & vendere separatim, is idem jus idemque servitium Domui nostræ debet facere de reliquo, quod prius de toto noscitur debuisse. Is verò qui idem allodium vel X. mansos emerit, debet ratione ejusdem allodii cum armatura, quæ Plata vulgariter dicitur, & aliis levibus armis & uno equo, ad arma talia competente Domui nostræ ad tale obsequium esse adstrictus, quale inferiùs plenius describetur.
- XXX. *.VIXX* Addentes, ut nullus eorum, qui nunc à Domo nostra hæreditati esse noscuntur, hæreditatem aliquam possit emere, præter unam.
- XXXI. *.XVIII* Statuimus siquidem, ut, quicumque XL. mansos vel amplius à Domo nostra emerit, is cum plenis armis & dextrario aperto & armis talibus competente, & aliis (*f*) duabus ad minus equitet.
- XXXII. *.IVXX* Qui verò pauciores mansos habuerit, cum Plata & aliis levioribus armis & uno equo, ad arma talia competente, debet cum Fratribus nostris in expeditionem, quoties ab eis requisitus fuerit, pergere contra Pruthenos, qui Pomezani largo vocabulo nuncupantur, & contra omnes Terræ Culmensis turbatores.
- XXXIII. *.IIVXX* Cum verò præfati Pomezani in Terra Culmensi, præstante Domino, fuerint ulteriùs meritò non timendi, omnes Cives prædicti ab omnibus expeditionibus sunt exempti; ad defensionem tamen Terræ, videlicet usque ad Wiffam, Ozzam & Drivvanzam cum Fratribus procedere tenebuntur, ut prædictum est contra Terræ quoslibet invasores.
- XXXIV. *.IIIVXX* Item statuimus, ut quilibet homo, hæreditatem à Domo nostra habens, Fratribus nostris solvat exindè unum nummum Coloniensem, vel pro eo quinque Culmenses & pondus duarum marcarum ceræ in recognitionem domini, & in signum, quod eadem Bona sua habet à Domo nostra & nostræ debeat Jurisdictioni subesse, & nos eum favorabiliter confovendo contra eos, qui sibi injuriam intulerint,

rint, debemus, in quantum possumus, nostrum praesidium impartiri. Praedictum autem censum singulis annis in die Beati Martini, vel ab ipso ad XV. dies dare debent. Quicumque autem in praedicto termino non dederit censum suum, taliter puniatur: Post primos XV. dies in X. solidis; Elapsis vero aliis XV. nisi persolverit, X. solidorum debito sit adstrictus; Item evolutis aliis XV. diebus tertio in aliis X. solidis, si non solverit censum suum, puniatur, & nunc pro his XXX. solidis, & pro censu suo tempore non soluto, ejus pignora, sine omni contradictione, accipi faciet, & habebit accepta, donec ei satis faciat Domus nostra. Item si forte aliquis debitum obsequium suum, quod Domui nostrae debere dignoscitur, in expeditionibus peragendis, non impenderit, & absens fuerit, Provisor Terrae de Bonis absentis alium statuatur loco sui, sic ut Domus nostra sui juris in hac parte sentiat nullatenus detrimentum. Item statuimus, ut si forte aliquis ex supradictis Civibus recedens a Terra pactiones suas Domui nostrae non fuerit prosecutus, eidem infra XVIII. septimanas tres termini cum sententia praefigantur; Quod si infra eandem XVIII. septimanas non satisfecerit, poenae XXX. solidorum nostrae Domui reddendorum subjacebit; Et si nec tunc emendaverit, singulis sex septimanis ad satisfactionem in totidem Culmensis monetae solidis compellatur. Si vero infra annum neglexerit emendare, Domus nostra se de omnibus bonis suis, donec satisfaciat ei de omnibus, intromittat. Volumus autem, ut de Bonis praedictorum Civium, de quolibet aratro Teutonicali unus modius tritici, & unus siliginis in mensura Vladislaviensi, quae vulgari nomine Scheffel dicitur, cui mensura Culmensis est adaequata, & de Polonica aratro, quod Hasffel dicitur, unus modius tritici, in eadem mensura annuatim Dioecesis Episcopo pro Decimis persolvatur. Si vero idem Episcopus praedictos homines pro aliis Decimis angariaverit, pro his Domus nostra tenebitur respondere. Item statuimus, ut

XXXV.

XXXVI.

XXXVII.

XXXVIII.

XXXIX.

XL.

M m m 3

una

una moneta, Culmensis videlicet, sit per totam Terram, & ut de puro & mundo argento denarii fabricentur, ipsi quoque denarii in tanto valore perpetualiter perseverent, ut eorum LX. solidi ponderent unam marcā : Et dicta moneta non nisi semel in singulis decenniis renovetur, & quoties renovata fuerit, XII. novi nummi pro XIV. veteribus cambiantur, ut unusquisque libere emat, quamcunque rem, quæ venalis in foro portari consuevit. Item quantitatem mansorum juxta morem Flammingicalem statuimus observari. Absolvimus etiam totam Terram prædictam ab omni penitus telonei exactioe.

Et ne præmissæ constitutiones, promissiones ac pactiones ab aliquo Successorum nostrorum infringi valeant aut mutari, præsentem paginam conscribi fecimus, eam bullarum nostrarum appensionibus roborando. Hujus rei testes sunt Fratres nostri, Poppo de Osterna, Albertus de Langenberch, Theodoricus Marschalcus, Berlevvinus in Culmine, Ludovicus in Quidzin Provisores; Seculares verò Burchardus Burggrafius Megdebergensis, Joannes de Pach, Fridericus de Schervest, Bernhardus de Kamentz, & alii quamplures, tam religiosi quam seculares. Acta sunt hæc in Thorun Anno incarnationis Dominicæ, Millesimo, Ducentesimo, trigesimo tertio, Quinto Calendas Januarii. Quoniam igitur hoc Privilegium per Nos Fratrem Eberhardum de Seyne est renovatum, de consilio Fratrum nostrorum Civiumque sæpe dictorum consensu, quædam in eo sunt mutata, articulis scilicet quibusdam exceptis & quibusdam interpositis, qui in Privilegio non continebantur antiquo. Ut autem hæc nostra felix donatio firma & inconcussa permaneat, ne in posterum ab aliquo possit infringi; Cives quoque dicti super hac sui mutatione Privilegii nullum penitus gravamen sustineant, præsentem paginam Sigilli nostri munimine roboramus. Hujus rei testes sunt Fratres nostri Ludovicus Provisor Prussiæ, Henricus Commendator Terræ Culmensis,

sis, Henricus Marschalcus, Henricus Stango in Christeburg, Harthmundus in Elbingo, Mengotus in Balga, Zuhalo in Zantir, Joannes in Culmine, Ravino in Thorun, Hertvvicus in Redino Commendatores, Fratresque Domus seniores, Theodoricus de Sulinge, Conradus de Norenberch, Volpertus de Marburg, Henricus de Moguntia : Seculares verò Joannes Scultetus, Reinico, Razo, Radolphus, Ludeko, Ekehardus, Wasmundus, Cives Culmenses: Fœdales verò Hildebrandus Senior, Gotfridus, Fridericus de Neu, Wilhelmus, Hermannus Schultetus in Thorun, Dithardus, Conradus, Lampertus, Lutdechus & alii quamplures tam Religiosi quam Seculares. Datum in Culmine Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo, Ducentesimo, Quinquagesimo Primo, Calendis Octobris, &c.

ANIMADVERSIONES.

- (a) Autographum hujus Privilegii exemplar est in tabulario Thoruniensi. Vid. quæ ea de re diximus in Animadversionibus nostris ad *part. III. Dusbürg. cap. 58.* Quamvis autem hoc Privilegium justo posset illustrari Commentario, nos tamen eo labore jam superfedemus, cum plurima, quæ ad intelligentiam ejus faciunt, partim in Animadversionibus ad Dusbürgensem, partim in Dissertationibus nostris jam sint allata. In primis consuli possunt Dissertationes: De jure Prussico, de Republ. Prussorum & De re monetaria Prussorum.
- (b) Distributio Privilegii hujus in certa capita licet in autographo non habeatur, addere tamen hos numeros placuit ex Germanico exemplari, quod est Regiomonti in Bibliotheca Wallenrodiana, quo facilius verba Privilegii passim à nobis citata inveniri queant. Habent, scio, alia exemplaria Germanica alias divisiones, hæc tamen nobis præ cæteris placuit.
- (c) Monuit hic amicorum nonnemo, incommodè duo illa conjungi. Insulas & Castores; sibi que videri, errorem hunc fluxisse ex Germanico Privilegii Culmensis exemplari. Cum enim in eo legeretur: *Warder und Bieber* / interpretes legit *Werder und Bieber* / reddiditque in Latino, Insulas & Castores. Hæc licet speciem veri præ se ferant non exiguam, con-

velli

velli tamen possunt ex avtographo Thoruniensi. Nisi forte dicere velis, primum illud Privilegium ab ipso Hermanno de Salza & Hermanno Balke An. 1233. concessum fuisse Germanico idiomate scriptum, aut etiam ante everfionem Civitatis Culmensis ex Latino avtographo in varia Germanica exemplaria traductam; postea verò combusto in incendio urbis Culmensis avtographo, ex Germanica versione Eberhardum de Seyne suum adornasse renovatum exemplar. Sed hic quilibet suo abundet sensu.

- (e) Niev vod etiam hodie vocatur à Prussis Polonorum vicinis.
 (f) Duobus fortasse legendum. In Germanicis enim Exemplaribus hæc ita leguntur; das er mit vollen Wapen / und mit einem verdeckten Rosse / und folgeten Wapen / zum mindesten mit zwey andern Reutern komme.
 (d) Fodinæ auri in Silesia tempore Hermanni à Saltza fuerunt celebres Goldbergæ, quæ urbs etiam nomen suum inde sortita est. Addit etiam Henselius in Silesiographia cap. 2. alias urbes fodinis olim non minus celebres, ut sunt Lemberga & Strigavia. Hodiè celebrantur: Zuckmantel Reichenstein & Thal des Niesengebürges / item Laugenaus / Gronaw / Schmocheissen. Fodinæ argenti post tempora hujus Magistri in Silesia sunt repertæ, quam ob causam Silberberga, Tarnovitz, Reichenstein ab Hennelio celebrantur. FREIBERGENSES Fodinæ An. 1180. repertæ sunt. Vid. Dn. Frid. Butnerus Mathematic. Gedanensis in *Fastis An. 1668. Questione. 2.*

